

Niclas Jóhan, Nicolina, Jóhannes, Elsebeth Helena, Hans David, Dia á Bø, Óli og Jóhanna. Í 1894 vóru øll flutt av Bø.

Hini hevur fáur lesari hoyrt nevnd. Men nú lættir í tokuna. Á fotomynd á síðu 33 síggja vit børnini hjá Jóan-Eriki og konu hansara, fimm prúðir synir og tvær døtur. Tey eru høgtíðsklædd, og sjálvsálit og stoltleiki lýsa av teimum. Øll vuku tey upp úti á Bø, men fluttu í 1894, summi inn til Hans David, sum hevði arbeiðt í Havn eina tíð og bygt sær sethús undir Glæðsheggi.

Men kanska kundu vit latið eina lúku upp. Andreas Niclasen, róptur Dia á Bø (1872-1946), hevði lært at pløga í Norra, var telefonmaður, træ- og jarnsmiður, dugdi at kalla øll sløg av handverki og skrivaði dagbók. Hann fór at vísa film í 1910, ferðaðist um oyggjarnar við sínum "kinematografi" og stovnaði biograf í Havn. Arnstein reksar upp heili 28 filmsheiti.

Veri mær loyvt at skoyta Die Nibelungen uppi, sum í mars 1928 varð vístur í biografinum í Tórsgøtu fyri stúgvandi fullum húsi, og Metropolis, helst frá sama ári, ein mynd, sum Tingakrossur tók til, av "trælstilveruni hjá menniskjunum undir maskinveldinum". Leikstjórin var í hesum føri tann (íkkj minst í dag) heimsgitni týski filmslistaligi slóðbrótarin Fritz Lang.

Um hetta mundið var filmur ikki heldur enn t.d. jazzur hildin at vera seriøs mentan, nei, slíkt var fjant og fják. Men serliga tey ungu flokkaðust um biografir hjá Dia á Bø. Í dag mugu vit ásanna, at hesin hegnismaður í roynd og veru er eitt stórt navn í okkara mentanarsøgu í 20. øld. Die Nibelungen hugtók føringar, sum jú kendu søguna væl frá okkara kvæðum, og fólk vóru bergtikin av tí ljósleitta Siegfried og teirri – í samanburði við nútíðar vakurleikanorm – í so hyldligu og kjálkarundu Brynhild.

Skrivingarlagið í hesi bók er av einum slag, sum undirritaði ongantíð fyrr hevur sæð í føroyskum teksti. Tey endurgivnu brotini, eftir eitt nú Regin Dahl, Poe, Karin Boye, William ella Abel Meerpol ("Strange Fruit") gera, at lesarin stundum fatar meira við sínum hjarta enn sínum heila. Sitatleskarin er gávumildur, og vermdur av reglum eftir Martin

Joensen ella Jens Eli Ellefsen lesur ein stundum, syngjandi innantanna, meðan "sólin sær søkir kav" um farran av "farnari fornari tíð".

Men har er eisini nakað annað. Høvundurin rekur framundir, tosar uttanum, ballar orðini inn, men har hómast ein loynd klógv aftan fyri orðingar sum "sig so tað" ella "akk ja" ella "eg meini tað" ella "hatta var so tað". Hetta er nevnliga ein bók um tey, sum eiga, og tey ognarleysu.

Heilt greiður verður hesin tvídráttur í kapitlinum Støðið ríður undan, har greitt verður frá, hvussu H.C. Müller "forpaktar" ta innangarðsjørð úti á Bø, sum liggur til sýslumansembætið, til bóndan í Kirkjubø. Avleiðingin er, at tey røsku fólkinu úti á Bø verða tvingað at flyta. Uppaftur greiðari verður hetta nakrar síður seinni, har vit lesa um tveir miðvingar, sum søkja um og fáa tvey leys festir í Kirkjubø, sum so gleppa teimum av hondum, tí teir sleppa ikki at búseta seg í bygdini. Her koma vit til tað, sum bretar rópa "the nitty-gritty". Høvundurin leggur brot úr skjølum fram, men orðar seg varliga, tí, sum Diogenes Laertius tók til, "de mortuis nil nisi bene".

Eg fari nú at lata eina aðra lúku upp. Mads á Velbastað (1885-1961) var sonur Peter Hans á Bø og Helenu Larsen, úr Sandagerði. Undirritaði hevur kent henda mann, sum var systkinabarn pápa. Mads gekk undir breiðskuggaðum hatti og hevði vanliga "rakdropa", eitt fyrirbrigdi, sum í dag er farið av móta. Portrettið av Mads, hvørs eygu eru "sum tvær tjarnir á heidum, har alt torv er upp skorið" – við harmonikuni, ið ljóðar syrgiliga "eins og stynjan alskapningsins" – er bæði gripandi og kostiligt. Her hevur høvundurin Viderø prest at styðja seg til.

Á sumri miðskeiðis í fimmtíárunum var eg saman við øðrum ungum í Klaksvík og búði hjá Hjørdis, mostur míni. Klaksvíkarstríðið var tá ikki heilt avhæsað. Ein dagin kemur maður inn, og so sanniliga, tað er Mads, sum vanligt undir hatti. Hjørdis bjóðar honum ein drekkamunn. Samrøðan artaði seg nú nakað soleiðis: Hjørdis: "Hvat gert tú í Klaksvík,

Mads?" Mads: "Eg skal til doktaran." Hjørdis: "Hvat bagir tær?" Mads: "Onki." Hjørdis: "Hvat vilt tú so hjá doktaranum?" Mads: "Eg vil bara síggja mannin." Hvat Halvorsen, sum tá mundi hava annað at hugsa um, helt um soleiðis at verða skoðaður av einum forvitnum turisti av Velbastað, sigur søgan onki um.

Í verki við so mongum upplýsingum, slepst valla undan onkrum mistaki. Tann rokmikla ólavsøkan, tá ið tað danska flaggið varð skorið niður, var ikki í 1931, men í 1930, sama ár sum ein onnur flagghending var á Tingvøllum í Íslandi. Og tá ið Christoffer Valkendorf verður nevndur "ódámligi banamaður Magnus Heinasonar", hevur ein hug at mótmæla. Sambært verkinum hjá Troels-Lund um Magnus Heinason var Valkendorf ein rættssinnaður maður, sum gjørdi sítt til at verja føringar, m.a. – sum tað tykist – móti ágangi frá Magnusi.

Mangt annað tilfar kundi verið tikið fram, sum ger hesa bók hugtakandi og vakra. Vit lesa um ta sermerktu Rakul í Kirkjubø, um Asbjørn Kloster, sum íbirti ta føroysku fráhaldsrørsluna, og um Gamla Sloan, sum í 1884 prædikaði úti á Bø.

Til seinast í bókini er yvirlit yvir staðanøvn og meira enn 100 síður við upplýsingum um ættir. Eitt tað mest hugtakandi er søgan um Thurið Dahl, sum andaðist ikki meira enn 15 ára gomul. Arnstein endurgevur í hesum sambandi yrkingar eftir tvey av okkara mætastu skaldum, J.H.O. Djurhuus og Jóannes Patursson. Yvir fotomyndini á síðu 269 – av Thurið og Guðný á hestbaki – er eitt fleyr av poesii, ein glæma av tí vakurleika, sum bara er til "handan veröld og heim". Sami sorgblíði farri dvølur yvir hesum verki.

Arnstein Niclasen:
Fólkini Úti á Bø
– eitt tíðarrák um bygdalív og ættir
Sprotin 2013. 298 kr.